

Disciplines

economics, finance, business administration, econometrics, tourism, foreign trade, labor economics, agricultural economics, engineering economics, political science, public administration, local government issues, urbanization, social services, international relations, health management, logistics management

KATILIM BANKALARININ FAİZSİZ BANKACILIK PRENSİPLERİNE GÖRE DENETİMİ: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Auditing of Participation Banks According to Interest-Free Banking Principles: Problems and Solution Proposals

Doç. Dr. Ramazan YANIK

Atatürk Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, ramazan.yanik@atauni.edu.tr Erzurum/Türkiye

Öğr. Gör. Bahattin ERDEN

Atatürk Üniversitesi, İspir Hamza Polat MYO, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü, berden@atauni.edu.tr Erzurum/Türkiye

YANIK, R.; ERDEN, B. (2019). "Katılım Bankalarının Faizsiz Bankacılık Prensiplerine Göre Denetimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", International Journal of Academic Value Studies, Vol:5, Issue:1 (5th Year Special Issue); pp:186-198 (ISSN:2149-8598)

ARTICLE INFO

This article was checked by iThenticate

Article History

Makale Geliş Tarihi

Article Arrival Date

20/1/2018

Makale Yayın Kabul Tarihi

The Published Rel. Date

25/01/2019

Anahtar Kelimeler

Katılım bankacılığı,
Denetim, İslami Finans,
İslami Denetim
Standartları

Keywords

Participation Banking,
Auditing, Islamic
Finance, Islamic
Auditing Standards

ÖZ

Faizsiz finans sisteminde kullanılan ürünler ve yatırım araçları faizsizlik prensibine dayanmaktadır. Küresel olarak hızlı bir gelişim gösteren faizsiz finans sistemi 1960'lı yıllarda modern anlamda ortaya çıkmış, Türkiye'de 1980'li yılların ortasından itibaren gelişmeye başlamıştır. Ülkemizde katılım bankacılığı yaklaşık olarak 35 yıllık bir geçmişe sahiptir. Bu sürede faizsiz finans sisteminin bankacılık sektöründen aldığı pay, dönemsel olarak, bazı İslami finans kuruluşlarının sektörden tasfiyesiyle düşüş gösterse de genellikle yükselen bir trend sergilemiştir. 2015 yılına kadar sadece özel bankaların mevcut olduğu sektörde, bu tarihten itibaren Ziraat ve Vakıf katılım bankalarının kurulması ve yeni kamu katılım bankalarının kurulacağını bildirilmesi, faizsiz finans sektörüne yeni bir ivme kazandırmıştır.

Bu çalışmanın amacı, 35 yıllık bir geçmişi olmasına rağmen, bankacılık sektöründen aldığı pay belirli bir oranı geçemeyen katılım bankalarının mevcut sorunlarının bir kısmını tespit etmek ve çözüm önerileri sunmaktır.

Çalışmada ülkemizde faaliyette bulunan katılım bankalarının kullandığı ürünlerde, tabii olduğu geleneksel bankacılık mevzuatı bağlamında, yaptığı işlemlerdeki şeffaflık düzeyinde, kamuoyundaki algısında ve yaptıkları faaliyetlerin İslami bir denetime tabi tutulması konularında sorunlar tespit edilmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur.

ABSTRACT

As a basic principle in the interest-free finance system, used products and investment instruments are based on the principle of interest-free. Interest-free finance system, which shows a rapid development globally, emerged in the modern sense in the world in the 1960s also in Turkey, began operations in complete sense since the middle of the 1980's. It has a history of about 35 years in our country. In this period, the share of the interest-free financial system within the banking sector has generally displayed a rising trend, although it has declined periodically by the liquidation of some Islamic

financial institutions. In the sector where only private banks were present until 2015, the establishment of Ziraat Participation Bank, the Vakıf Participation Bank and the announcement of the establishment of new public participation banks, added a new aspect to the interest-free finance sector.

The aim of this study is to offer solutions and identify the current problems of participation banks which share from the banking sector can not exceed a certain percentage although it has a history of 35 years.

As a result of the study, the products used in the participation banks operating in our country, in the context of the conditional banking legislation, on transparency in the transaction, public perception and about to carry out an İslamic audit of the activities problems in these areas have been identified and solution proposals are presented.

1. GİRİŞ

İslami finans sistemi ya da İslami finans sisteminin temeli olan faizsiz bankacılık, kavram olarak İslami prensiplere uygun yürütülen finansal faaliyetler ve finans sistemi olarak tanımlanmaktadır.

İslami finans kurumları, kuruluş felsefesi olarak geleneksel finans kurumları gibi faizle değil, kâr-zarar ortaklığına göre faaliyet göstermektedirler. Bu kurumlar fon toplarken ve fon kullanırken, İslami emirlere göre hareket eden, ayrıca tüm finansal işlemlerinde mal ve hizmet hareketi olan kuruluşlardır. Faaliyetler sonucunda ortaya çıkan kâr veya zarar baştan anlaşılan bir oranla paylaşılır (Öztürk-Eken, 2018:51).

İslami finans sistemi, son yıllardaki gelişimi ile finans sistemi içerisindeki payını arttırmış ve geleneksel bankacılık sisteminin tamamlayıcısı olmuştur. Dini inançları gereği faize duyarlı, potansiyel yatırımcılar faizsiz bankacılık sistemi ile finansal piyasalara yatırım yapma imkânı bulmuştur. Bu yeni yatırımcılarla beraber, finansal sistem daha homojen bir yapıya kavuşmuştur (Erden, 2015:2).

Bu kuruluşların atıl kalan fonların finans sistemine dâhil edilmesi ve özellikle körfez sermayesi ve diğer yabancı yatırımcıyı ülkeye çekmesi açısından finans sektöründeki payının artması önemlidir. Fakat finans sektöründeki payı yaklaşık 10 yıldır aynı seviyede ve henüz istenilen düzeye ulaşamamıştır.

Bu çalışmada öncelikle İslami finans sisteminin dünyadaki tarihsel gelişimi ele alınacak. Global anlamda İslami finans sisteminin mevcut durumu ortaya konacak, daha sonra faizsiz finans sisteminin Türkiye’deki tarihsel gelişimi, yıllar itibarıyla katılım bankalarının bankacılık sektöründe payları analiz edilecek ve mevcut durumu değerlendirilecektir. Üçüncü bölümde İslami finans sisteminin eksikliklerini tespit eden ulusal ve uluslararası çalışmaların literatür taraması yapılacak, son bölümde ise yaşanan mevcut sorunlar ve çözüm önerileri hakkında bilgi verilecektir.

2. FAİZSİZ FİNANS SİSTEMİNİN TARİHÇESİ

2. 1. Dünyada Faizsiz Finans Sistemi

Faizsiz finansla ilgili ilk yazılı kaynaklara MÖ 2123-2081 yıllarında Hammurabi Kanunlarında rastlanılmaktadır (Ahmad, 1981:388). Modern anlamda ilk İslami banka ise 1963 yılında Mısır’da kurulan Neccar İslami bankasıdır. Bu bankanın kuruluş amacı kâr-zarar esasına göre kişilerin tasarrufunu toparlayıp onlara gelir sağlamaktır (Akın, 1986:110).

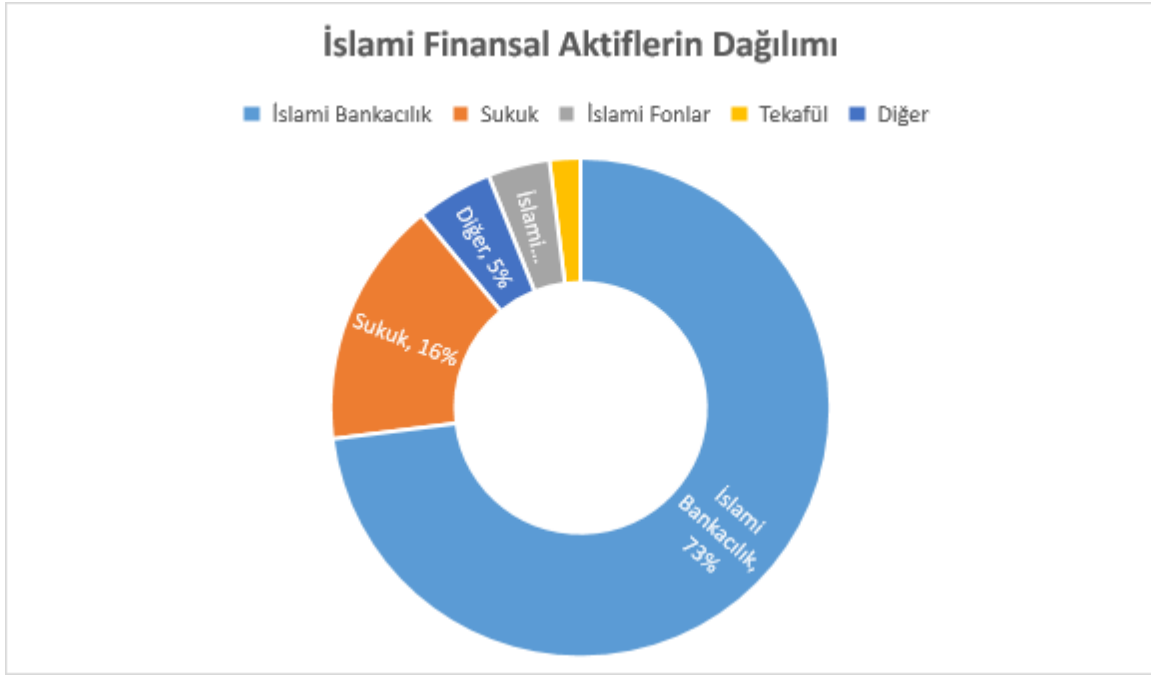
İslami finans için asıl önemli nokta ise 1975 yılında kurulan İslami kalkınma bankasıdır. 1970’li yıllarda petrol fiyatlarının artışı körfez bölgesindeki ülkelerde sermaye fazlası ortaya çıkarmıştır. Bu tarihte Müslüman ülkeler bir araya gelerek sermaye fazlalıklarını kendi aralarında değerlendirmeye karar vermişler ve dışa bağımlılıklarını azaltmaya çalışmışlardır (Uçar, 2001:26).

1978’de ilk defa Müslüman bir ülke olmayan Lüksemburg’da İslami banka kurulmuştur. Bu tarihten sonra sadece nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan ülkelerde değil, diğer ülkelerde de faizsiz finans gelişmiştir (Ahmed, 2006:45).

1980’li yıllarda faizsiz finansın eksenini körfez ülkelerinden diğer Müslüman ülkelere ve batı ülkelerine kaymıştır. 1990 yıllarında ise Malezya ve Güneydoğu Asya liderliği almış Faizsiz finansla birçok yeni ürün ve hizmet kazandırmıştır.

Bugün dünya faizsiz finans sistemi, 2.3 trilyon dolarlık aktif büyüklüğe ulaşmıştır. Ayrıca başta İslami bankacılık, sukuk, tekafül (İslami sigorta), sermaye piyasaları ve diğer ürünlerle, 92 ülkede, 350'den fazla kuruluş ile hizmet vermektedir (TKBB, 2018:32).

Şekil 1: İslami Finans Ürünlerinin Global Payları

Kaynak: (TKBB, 2017 Yılı Faaliyet Raporu: 50)

Şekil 1'de Küresel İslami finans aktif büyüklüğü, 2018 yılı ekim ayı itibariyle 2.3 trilyon dolara ulaşmış bulunmaktadır. Bunun % 73 (1,680 trilyon dolar)'ünü İslami bankacılık, % 16 (370 milyar dolar)'sını sukuk, % 4 (92 milyar dolar)'ünü İslami fonlar, % 2 (46 milyar dolar)'sini tekafül (İslami sigorta) ve kalan % 5 (115 milyar dolar)'ini de diğer İslami finansal ürünler oluşturmaktadır.

2. 2. Türkiye'de Faizsiz Finans Sistemi

Türkiye'de ilk yasal düzenleme 1984 yılında yapılarak faizsiz finans kuruluşlarının, Özel finans kurumu adıyla kurulmasına izin verilmiştir (Bayındır, 2005:40-41). Faaliyete başlayan ilk özel finans kuruluşu 1985 yılında faaliyete başlayan Albaraka Türk olmuştur (Tunç, 2010:177).

Özel finans kurumu olarak adlandırılmak bu kurumlara olan güveni azaltmakta, aynı zamanda dünyadaki benzer kuruluşlar İslami banka, faizsiz banka adıyla faaliyet gösterdiği için Türkiye'deki bu kurumlar dünya genelinde yeterli itibarı göremiyordu (Tunç, 2010:178). Bu nedenle Özel finans kurumları 2005 yılında katılım bankası adını alarak bankacılık kanununa tabi olmuş yasal bir hüviyet kazanmış ve bu durum katılım bankalarına olan güveni arttırmıştır (Akyüz, 2009:12).

Faizsiz bankacılığın Türkiye'de yaklaşık 35 yıllık geçmişi vardır. Bu sürede faizsiz bankacılık büyük yol kat etmiştir. Türkiye'de mevcut durumda 2'si kamu katılım bankası olmak üzere 5 adet katılım bankası bulunmaktadır. Bunlar; Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım bankalarıdır (Özdemir ve Aslan, 2017:36).

Aşağıdaki tabloda katılım bankacılığının son 12 yıldaki aktif büyüklük değişimi ve bankacılık sektörü içerisindeki yüzdesel payı gösterilmiştir.

Tablo1: Türkiye'deki Katılım Bankalarının, Bankacılık Sektöründeki Aktif Payları

Yıllar	Katılım Bankaları	Tüm Bankacılık Sektörü	Payı (%)
2006	13.729.720	497.285.100	2,76
2007	19.435.082	579.732.729	3,35
2008	25.769.427	730.805.814	3,53
2009	33.628.038	831.353.897	4,04
2010	43.338.697	1.004.423.720	4,31
2011	56.076.929	1.215.966.000	4,61
2012	59.159.695	1.356.496.044	5,36
2013	96.021.671	1.731.391.748	5,55
2014	104.229.203	1.992.537.681	5,23
2015	120.252.202	2.358.376.511	5,10
2016	132.874.512	2.731.153.321	5
2017	160.136.357	3.258.000.000	4,9
*2018	213.007.000	3.993.867.000	5,3

*:2018 yılı eylül ayına ait bankacılık aktif toplamları

Kaynak: (TKBB, 2017 Yılı Faaliyet Raporu: 45)

Yukarıdaki tabloda 2006 yılında katılım bankacılığının sektör payı % 2,76 iken 2013 yılında % 5,55 kadar yükseldiğini görüyoruz. 2014 yılından itibaren ise katılım bankalarından birinin sistemden çıkması ile küçük bir miktarda olsa pazar payını kaybetmiş, 2015 yılında sektöre yeni katılan kamu katılım bankalarının da etkisiyle, 2016 yılı itibariyle % 5, 2017 yılı % 4,9 ve 2018 yılı eylül ayı itibariyle ise tekrar % 5,3 paya çıkmıştır. Katılım bankacılığı 2001'de ve 2013'te 2 katılım bankasının sistemden çıkması ile bir miktar düşüş gösterse bile uzun yıllardır bankacılık sektöründen %4-%6 arasında bir pay almaktadır.

Aşağıda katılım bankaları ile ilgili 2025 yılı hedefleri görülmektedir.

2. 3. Katılım Bankacılığı Gelecek Hedefleri

Aşağıdaki şekilde 2025 yılı hedefi olarak % 15 olarak belirlenmiştir. Bu hedef sadece katılım bankalarının değil, kamunun da hedefidir.

Şekil 2: Katılım Bankalarının 2025 Yılı Hedefleri

2025 YILI HEDEFLERİ	
Bankacılık Sektör Payı	% 15
Aktif Toplam	300 Milyar dolar
Toplanan Fon	181 Milyar dolar
Öz sermaye	30 Milyar dolar
Kullandırılan Fon	206 milyar dolar

Kaynak: (TKBB, Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi (2015:6)

Son 10 yıllık verilere baktığımız zaman katılım bankalarının bu hedeflere ulaşmasının zor olduğu görülmektedir. Çünkü Türkiye'de 35 yıllık bir geçmişe sahip olmasına rağmen hâlen, yürütülen bankacılık faaliyetlerinde ve katılım bankacılığı altyapısında önemli eksiklikler vardır. Çalışmada bu eksikliklerden birkaçı anlatılmaya çalışılacaktır.

3. LİTERATÜR TARAMASI

Literatürde katılım bankalarının geleneksel bankalardan farkını anlatan, katılım bankalarının çalışma şekillerini, kullanılan ürün ve sunulan hizmetleri ve katılım bankaların verimliliğini, kârlılığını araştıran birçok çalışma var. Biz bu çalışmamızda katılım bankalarının mevzuat açısından, uygulama da karşılaşılan ve denetim yönünden eksikliklerini aktaran çalışmalarını inceleyeceğiz.

İkbal, Ahmad ve Khan (1998) yılında yaptıkları anket çalışmasında “Challenges Facing Islamic Banking” adlı çalışmada faizsiz finasta, finansal uzman eksikliği, likitide sıkıntısı ve risk yönetim araçlarının yokluğu yönünden eksikler olduğunu ve güvenilir istatistiksel çalışmalar ve seminerlerle bu sorunların giderilebileceğini söylemişlerdir.

Archel, Ahmed ve Karim (2001) yılında ki “Islamic Finance-The New Regulatory Challenge” çalışmalarında İslami finanstaki risk çeşitleri ve riskin ölçülmesi ve yönetilmesi üzerine çalışmışlardır.

Charpa ve Ahmed (2002) tarafından yapılan “Corporate Governance in Islamic Financial Institutions” adlı çalışmada denetim konusu ele alınmış, İslami finans kuruluşlarının yaptıkları iç denetim tek başına yeterli olmadığı, bu denetimin dış (bağımsız) denetimle tamamlanması gerektiği ifade edilmiştir.

Ayub (2007) tarafından yapılan çalışmada, İslami finans kurumlarının hedefler ve pazar payı uğruna, gri ürünlerin bulunduğu alanlara yönelmemesi ve İslami prensiplerde ayrılmaması ve şeri ilkelere uygun davranılması gerektiğini bildirmiştir. Bu kurumların hedeflerine ulaşabilmek için, nitelikli eleman, yeni ürünler, müşterilere kaliteli hizmet sunulması ve likiditenin iyi yönetilmesi gerektiğini bildirmiştir.

Abdul Rahman (2008) “Shari’ah Audit for Islamic Financial Services: the Needs and Challenges” adlı makalesinde, İslami finans hizmeti sunan kurumların faaliyetlerinde, şeri denetimin etkinliğinde karşılaşılan sorunları tanımlamıştır. Ayrıca şeri denetim biriminin, İslami finansal kuruluşlarda, kurumsal yönetim mekanizmasının bir parçası olması gerektiğini söylemiştir.

Trokic (2015) “Islamic Accounting; History, Development and Prospects” isimli çalışmasında İslami muhasebe ve geleneksel muhasebeyi karşılaştırarak, AAOIFI (İslami Finansal Kurumlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu)’nın muhasebe ve denetimle ilgili analizini yapmış. Çalışmada geleneksel muhasebe sisteminin dünyadaki hâkim olduğunu, İslami finans kuruluşlarının uyguladığı İslami muhasebe sisteminin gelişiminin önünde engeller bulunduğunu belirtmiştir. Bu engelleri, İslam toplumunda ki önemli tarihi kaynakların savaşlarla yok olması, İslami muhasebe dilinin Arapça, Farsça ve Osmanlıca olduğu ve bunlara ulaşmanın ve çevirmenin zorluğu, yetersiz bilgi, önyargı ve şeri denetim eksikliği olarak maddelendirilmiştir.

Türkiye’de konuyla ilgili yapılan çalışmalarla genellikle 2000’li yıllardan sonra başlamaktadır. 2015 yılından sonra ise yoğunlaşmıştır.

Battal (2009) yılında yaptığı çalışmasında geleneksel bankalarla katılım bankaları arasında, katılım bankasının varlık sebebi olan farklılıkların, kırmızı çizgilerle netleştirilmesinin gerektiğini, özellikle katılım bankaları ve katılım bankalar birliği olan TKBB tarafından farklılıkların net olarak tanımlanmasının önemiyetini anlatmıştır.

Türker (2009) katılım bankalarında ürün çeşitliliğinin önemini anlattığı çalışmasında, ayrıca sermaye piyasaları bakımından yeterli faizsiz ürünün olmadığı ve ürünlerin gelişebilmesi için yasal düzenlemelerin tamamlanması ve bu ürünlere vergi avantajı sağlanması gerektiğini vurgulamıştır.

Pehlivanlı (2011) gerçekleştirdiği çalışmasında, İslami finans sektörünün itibar kaybına uğramaması için, AAOIFI ve IFSB standartlarına uyumun artırılması ve İslami derecelendirme kurumunun öneminden bahsetmiştir. Güney (2015) AAOIFI ve IFSB standartlarının uygulanması ve danışma kurullarının verdiği fetvaların sadece ürün ve hizmet ilk defa piyasaya sunulduğunda değil, uygulama esnasında da sıkı bir şekilde denetlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Dinç (2016) çalışmasında, AAOIFI ve IFSB’nin danışma kurullarıyla ilgili standartlarını anlatmış, danışma kurullarının görev ve yetkilerini açıklamıştır. Danışma kurullarının hukuki sisteme entegre olması gerektiği ve danışma kurullarının verdiği fetvalarının şeffaflığının önemine dikkat çekmiştir. Aynı konuda, Çelik (2016) katılım bankalarının denetiminin yetersizliği, AAOIFI ve IFSB standartlarının

uygulanmasında kırmızı çizgilerin netleşmesi gerektiğini ve BDDK bünyesinde geleneksel banka denetçileri yanında katılım bankacılığı uygulamalarını denetleyen, uzmanların olması gerektiğini ifade etmiştir.

(Ersoy vd. 2018) Yaptıkları çalışmada Geleneksel Muhasebe sistemi ile İslami bankalarda uygulanan İslami muhasebe sistemini karşılaştırmış. Türkiye'ye özgü İslami muhasebe sistemi düzenlenmesi gerektiğini belirtmiş, İslami muhasebe sisteminin katılım bankacılığını olumlu etkileyeceğini ve yabancı yatırımcıyı artıracığını savunmuştur.

Özkan (2012) yılında yaptığı tez çalışmasında, katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payının yetersiz olduğu bunun nedeni de faizsiz bankalara duyulan güvenin az olması nedeniyle, inançlı yatırımcının tasarruflarını altın, gayrimenkul vb. yatırım araçlarına yönlendirmesinden kaynaklandığını ifade etmiştir. (Ersoy vd. 2017) katılım bankalarının bankacılık sektörü içerisindeki payının düşüklüğünden bahsettikleri çalışmalarında, katılım bankacılığı içerisinde konut kredilerinin düşük bir payı olduğu, bu payın toplu konut projeleri ile artırılabilirliğini ve artışın katılım bankalarının bankacılık sektöründeki payını da artıracığını savunmuştur.

Sugözü (2017) "İslam Ekonomisi ve Adil Ekonomik Düzen" başlıklı çalışmasında, günümüzde katılım bankalarının, kapitalist sistem üzerine monte edilmiş olan ve olabildiğince faizden uzak durmaya çalışan bankacılık sistemi olduğunu ifade etmiş ve katılım bankalarının İslami esaslara dayalı bir ekonomik sistemde bugünkünden farklı bir bankacılık faaliyeti yapmaları gerektiğinden bahsetmiştir.

Eken ve Öztürk (2018) katılım bankalarının pazar payının düşüklüğünden bahsetmiş, katılım bankalarının geleneksel bankalardan daha hızlı büyümelerine rağmen pazar paylarının artmamasının nedenini; katılım bankacılığının risk getiri dengesi ve finans teorisine uyumsuz olmasına bağlamış ve yeni bir model önerisinde bulunmuşlardır.

Terzi (2013) Katılım bankalarının temel kuruluş felsefesi olan kâr ve zarara katılma yöntemini incelediği çalışmasında, katılım bankalarının esas fon kullandırma yöntemi olan mudaraba (kâr-zarar paylaşımı) % 2 pay alırken murabaha (maliyet+kâr) yönteminin fon kullandırmanın büyük bir bölümünü içermesini eleştirmiş. Sermayenin tabana yayılması için kâr ve zarara katılma yönteminin kullanılması gerektiğini vurguluyor.

Hazırlık aşamasında olan faizsiz finans kanun taslağı hakkında öneri ve eleştirilerde bulunduğu çalışmasında Akdemir (2017) faizsiz kanun taslağından önce, faizsiz işletmelerin kurulmasının gerekliliğinden bahsetmiş ve faizsiz hizmet ve dayanışma kooperatiflerinin kurulmasını önermiştir.

Kurt (2018) BDDK'nın hazırladığı katılım bankacılığı mevzuatı hakkında bilgi vermiş katılım bankacılığı sektörünü geliştirmek için BDDK'nın yeni ürünler hazırlaması gerektiğini ifade etmiş. Bu gelişmelere rağmen hâlen daha sıkıntılar olduğu bunların; yetersiz öz kaynak, yabancı sermaye bulmanın zorluğu, güçlü ve köklü bir rakip olan geleneksel bankacılık, sınırlı ürün bulunması, nitelikli insan kaynağı sıkıntısı ve kamuoyundaki olumsuz algı olarak sıralamıştır.

Özdemir, Aslan (2017) "Türkiye'de İslami Finansın Dönüşümünün Ekonomi Politikası" adlı çalışmalarında son 15 yılda İslami finans kuruluşlarının Türkiye'deki gelişimine dikkat çekmiş ve faizsiz bankacılık mevzuata önerilerde bulunmuştur. Ayrıca Türkiye Varlık Fonunun İslami finans kuruluşlarının gelişimine katkı sunacağını iddia etmiştir.

Türkiye'de İslami finans üzerine eğitim veren okulların müfredatını inceleyen çalışmasında Orhan (2017) İslami finans üzerine yapılan eğitimde en önemli eksiklikleri, akademisyen ve kaynak eksikliği olarak tespit etmiştir.

4. KATILIM BANKALARININ SORUNLARI

4.1. Murabaha Finansman Yöntemi

Katılım bankacılığında, mudaraba, müşareke, murabaha, icara, teverruk, karz-ı hasen, selem, istisna vb. birçok fon kullandırma yöntemi vardır (Güney, 2012:28).

Katılım bankaları kar- zarar prensibiyle çalıştıkları için, bu prensibe uygun olan mudaraba ve müşareke yöntemlerinin katılım bankacılığında büyük pay almaları sistemin doğru çalışması açısından istenen bir durumdur (Bulut ve Er, 2009:62).

Fakat Türkiye’de katılım bankaları fonlarının büyük kısmını (%80-%90) murabaha yöntemi ile kullanılmaktadır (Bozkurt, 2016:1). Bu oran faizsiz finans sisteminin gelişmiş olduğu Malezya, BAE ve Pakistan’ da % 50’nin altındayken, İran ve Suudi Arabistan gibi bankacılık sisteminin tamamı faizsizlik ilkesine dayanan ülkelerde ise Türkiye’deki gibi % 90 civarındadır (Tekçam, 2017:17).

Murabaha kelimesi köken olarak Arapça “ribh” sözcüğünden gelip, artma, kazanç, kâr, kar hakkı tanıma gibi manalara gelmektedir (Çürük, 2013:48). Türkiye’de katılım bankalarının uygulamalarında murabaha kavramının yanında, üretim desteği veya bireysel finansman desteği adıyla kullanıcılara sunulmaktadır.

Murabaha yönteminde, katılım bankasının, müşterinin ihtiyacı olan bir malı veya hakkı peşin alıp vadeli satması (maliyet+kâr) anlamına gelmektedir (Bayındır, 2012:62). Katılım bankacılığında alım satımına konu olabilecek mallar ve haklar hariç her işleme murabaha yapılamaz (Aktepe, 2012:68).

Bankanın murabaha işleminden elde edeceği kâr baştan bellidir. Murabahanın müşteriler tarafından tercih edilmesinin en önemli nedenlerinden biri katılım bankası ile müşteri arasındaki ödemelerle ilgili şeffaflıktır (Yanık ve Sümer, 2017:435).

Katılım bankalarının bu yöntemi tercih etmelerinin ana nedeni ise diğer fon kullandırma yöntemlerine göre daha az risk taşıyan bir enstrüman olmasıdır. Bu nedenlerden dolayı faizsiz bankacılığının kuruluş felsefesinde yer almayan daha sonra ortaya çıkan murabaha, diğer fon kullandırma yöntemlerinden (mudaraba, müşareke vb.) daha fazla pay almıştır (Zerka ve Neccar, 2011:60).

Buraya kadar saydığımız avantajları ve katılım bankalarının fon kullandırma yöntemlerinin en yoğunu olmasına rağmen, Murabaha yönteminde bankanın peşin alıp vadeli olarak sattığı varlıktan belirli bir kâr elde etmektedir. Bu kâr önceden belli ve garanti altındadır. Satılan varlıktan müşterinin kâr veya zarar etme durumu bankayı ilgilendirmez. Oysaki katılım bankası demek bankanın kâra- zarara katılması demektir. Ayrıca vade farkı olarak bir fazlalığın alınması ve bu fazlalığın piyasa faiz oranlarına yakın olması murabaha yönteminin, geleneksel bankalardaki kredi türleriyle karıştırılmasına sebep olmaktadır (Orman, 2000:125).

Bu durum toplumda katılım bankaları ile geleneksel bankalar arasında bir fark olmadığı izlenimini uyandırmaktadır.

4.2. Murabahada Vekalet Yöntemi ve İade Sorunu

Murabaha yöntemi ile fon kullandırılırken iki şekilde işlem yapılır: Birinci yöntemde; Müşteri, almak istediği mal veya hakka ait bilgileri içeren sipariş formunu ve satıcıdan aldığı proforma faturayı bankaya iletir. Banka fatura ve sipariş formundaki bilgilere istinaden varlığı satın alır. Malın mülkiyeti bankaya geçer daha sonra malı bir anlaşma karşılığında belirli bir kâr payı ekleyerek müşteriye satar (Çürük, 2013:52)

İkinci yöntemde ise müşteri alacağı varlık için bankaya başvurur. Banka eğer satıcı ile irtibat kuramayacak durumda ise müşteriye malı satın alması için vekâlet verir ve müşteri satıcıdan varlığı satın almak için banka adına yetkilendirilir. Banka, kendisi adına alınan mala ilişkin ödemeyi satıcının hesabına yapar. Daha sonra banka, mülkiyeti kendine geçen malı müşteriye kâr ekleyerek satar (Durmuş, 2012:55-56). Türkiye’de şu an genel olarak faizsiz bankaların kullandığı yöntem vekâlet yöntemidir. Vekâlet yönteminin tercih edilmesinin temel nedenleri düşük maliyet ve uygulama kolaylığıdır (Özyurt, 2015:61).

Vekâlet yönteminde müşteri hem alıcı hem de satıcı pozisyonunda bulunmaktadır. Diğer bir deyişle müşteri hem bankayı hem de kendisin çift taraflı olarak temsil etmektedir. Bu yöntemde varlığın mülkiyeti bankaya geçmeden müşteriye teslim söz konusudur. Bu durum şeffaflık açısından şüphe uyandıran denetlenmesi gereken, katılım bankalarına olan güveni azaltan bir durumdur.

Murabaha sözleşmelerinde diğer bir sorun ise banka ile müşterinin yaptığı anlaşma ile satılan malda bir kusur olması durumunda her türlü zarar ve ziyandan katılım bankasının herhangi bir sorumluluk yüklenmemesidir. Bu durumda yine katılım bankalarına olan güveni azaltmaktadır (Çürük, 2013:55).

4.3. Fiktif İşlemler

Bir ödeme aracı olarak hemen hemen bütün sektörlerde kullanılan kredi kartının kullanımı her geçen gün artıyor. Yaygın kullanımla beraber kredi kartlarının amaçları dışında kullanıldığı ve kötü niyetli kişilerce yasadışı kazanç elde edilecek fiktif işlemler yapıldığı görülmektedir. Fiktif işlem, gerçekte yapılmayan bir mal alışverişinin fatura veya belgelerde yapılmış gibi gösterilerek finansman sağlanmasıdır (Kandemir, 2017:22).

Örneğin pos cihazından 5.000 TL'lik mal veya hizmet almış gibi gösterip kart sahibine 4.500 TL ödemek fiktif işlemi ortaya çıkarır. İlgili komitenin yaptığı değerlendirme sonucunda, fiktif işlem gerçekleştirdiği tespit edilen üye işyerlerine ait POS cihazları bir yıl süre ile kapatılır ve üye işyeri sözleşmeleri iptal edilir. Bankalar fiktif işlem yaptığı tespit edilen üye işyerleriyle bir yıl süresince üye işyeri sözleşmesi yapamaz ve beş yıl içinde, aynı eylemin tekrarlanması halinde bir yıllık süre üç yıla uzatılabilir (TBB: 20.04.2018).

Fiktif işlemler katılım bankacılığı prensipleri açısından, borcun finansmanı anlamına geldiği için uygun değildir. Genellikle; Yakınlar arası murabaha işlemlerinde, Satıcı ile müşteri arasında kefillik ilişkisi olması halinde ve satıcıya yapılan ödemenin müşteriye iade edilmesi işlemlerinde görülmektedir (Durmuş, 2012:54).

POS cihazları, banka kartları veya kredi kartlarının amaç dışı kullanılması suretiyle yapılan muvazaalı işlemleri gerçekleştiren üye iş yerlerini belirlemek amacıyla Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği bünyesinde Fiktif İşlem Değerlendirme Komitesi kuruldu. Bu komitenin kurulmasıyla meydana gelebilecek herhangi bir fiktif işlemin kart çıkaran ve üye işyeri anlaşması yapan banka tarafından, komiteye yazılı olarak bildirilmesini karara bağlamıştır (TBB 2015:4).

Türkiye'de 2017 yılı sonu itibarıyla yaklaşık 600 milyar TL'lik kredi kartı ile işlem yapılırken aynı dönemde bankalardan Fiktif İşlem Değerlendirme Komitesi' ne bildirilen fiktif işlem sayısı geleneksel bankalarda 74, katılım bankalarında ise sadece 2'dir (TBB:20.04.2018).

Bu durum bankaların fiktif işlemleri bildirim konusunda şüphe uyandırıyor. Acaba bankalar mı bu konuda yeterli özeni göstermiyor yoksa üye işyerleri mi faaliyetlerini gizliyor?

4.4. Kamu Katılım Bankalarının Sermaye Yapısı ve İşlem Araçları

Kamu katılım bankalarının sermaye yapıları, personellerinin daha önceki konvansiyonel bankacılık geçmişleri, bu bankaların alternatif dağıtım kanalları ve diğer birçok konuda hâlen daha bağlı buldukları geleneksel bankalardan yararlandıkları gözükmemektedir. Faizsiz bankacılık dışı konvansiyonel bankacılıktan yapılan yoğun transferler faizsiz ekosistemin zarar görmesine sebep olmaktadır (Pehlivanlı, 2017:4).

Burada en önemli noktalardan biri, konvansiyonel bankacılık mantığına göre eğitim alan, çalışan faizsiz bankacılık sisteminin mantığını bilmeyen banka yöneticilerinin, katılım bankalarına üst düzey yönetici olarak atanmalarıdır. Bu atamalar atan kişiler donanımlı yöneticiler olsa bile geçmişteki faizli bankacılık sistemi yöneticisi olması, katılım bankası çalışanları ve müşterileri üzerinde olumsuz etki bırakmaktadır (Şahintürk, 2017).

Diğer bir sorun katılım bankalarının ödenmiş sermayesi konusudur. 2017 yılı katılım bankalarının toplam ödenmiş sermayesi yaklaşık 8,5 milyar TL'dir. Bu tutar diğer geleneksel bankaların çok gerisindedir. Katılım bankalarının kuruluş felsefesi olan ortaklık temelli fon kullandırma yöntemleri olan mudaraba ve müşareke yöntemleri ile büyük projeleri desteklemesi ve ortak olması için yeterli ödenmiş sermayeye sahip olmadığı görülmektedir (Pehlivanlı, 2017:4).

4.5. Katılım Bankalarının İslami Prensiplere Göre Denetimi ve İlgili Kurullar

Katılım bankalarının faaliyetlerinin genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri yanında İslami bankacılık ilkelerine de uygun olması gerekir (Dinç, 2016:83). Katılım bankalarının işlemlerinin dini kurallara uygunluğu hem çalışanlar, hem müşteriler hem de rakipler için önem arz etmektedir (Çelik, 2016:37).

Katılım bankalarının yaptıkları faaliyetlerin İslami kurallara uygunluğuna fıkhi danışma kurulları karar verir. Fıkhi danışma kurulları temelde iki görev üstlenir. Birincisi, katılım bankasının kullanmaya başladığı ürünün İslami prensiplere uygun olup olmadığını belirlemektir. İkincisi ise, bankacılık faaliyetlerinin ve işlemlerinin İslami kurallara uygunluğunu denetlemektir (Kızılkaya, 2012:143).

Türkiye’de 2018 yılına kadar, her katılım bankası kendi bünyelerinde danışma kurulumu oluşturmaktaydı. Bu durum bankalar arasında fetva farklılıklarına, bir bankanın verdiği icazet belgesinin, diğer bankanın verdiği kararlar çelişmesine sebep olmaktadır. Ayrıca her bankanın kendi danışma kurulu olduğu dönemde genellikle yeni ürünlerle ilgili fetva verilmekteydi. Denetim fonksiyonu göz ardı ediliyordu (Pehlivanlı, 2011:65).

BDDK’nın 22.02.2018 tarihli kararıyla Türkiye Katılım Bankalar Birliği bünyesinde, katılım bankacılığına ilişkin meslek, ilke ve standartları belirlemek üzere bir danışma kurulu kurulmasına karar verilmiştir. Bu kararda katılım bankalarının, komite tarafından alınan kararlara uyması zorunlu hale getirilmiştir (BDDK, 2018:7736).

Merkezi danışma kurulunun kurulmasıyla sektördeki çok başlılık ortadan kalkmıştır. Danışma kurulunun TKBB bünyesinde kurulması, kurul üyelerinin katılım bankaları ile herhangi bir bağı olmayan kişilerden seçilmesi, kararlarında bağımsız davranmasına ve toplumda olumlu bir algı oluşmasına imkân sağlayacaktır (Dinç, 2016:101). Danışma kurulunun kurulması katılım bankalarının işlemlerinde oluşabilecek şüphelerin önlenmesi ve faaliyetlerinin İslami uygunluk açısından denetim sağlanır (Özdemir ve Aslan, 2017:44).

Merkezi danışma kurulunun kurulması birçok problemi ortadan kaldırırsa da katılım bankalarının yaptığı faaliyetler ve sunduğu hizmetlerde İslami kurallara uygunluğu, denetim ve şeffaflık konularında kurulun çözmesi gereken birçok sorun vardır. Bunlardan en önemlisi katılım bankalarının yıllık faaliyet raporlarının genel kabul görmüş muhasebe standartları yanında, İslami prensiplere göre denetlenmemesidir. Bu durum yatırımcılar ve diğer paydaşlar tarafından olumsuz görünebilir ve sisteme olan güveni zayıflatır.

4.6. Katılım Bankalarının Uyulması Gereken Ulusal ve Uluslararası Standartlar

Son birkaç yıla kadar, katılım bankalarının İslami prensiplere göre yaptığı işlemler birbirinden farklılık göstermekte, şeri danışma kurulları birbirinden farklı kararlar vermekte idi. Merkezi danışma kurulunun kurulması ile verilen kararlarda standartlaşma beklenmektedir.

Katılım bankaları geleneksel bankaların, faiz esaslı olmayan hemen hemen her faaliyetini gerçekleştirirler. Ancak katılım bankaları konvansiyonel bankaların ulaştığı standardizasyona henüz ulaşamamışlardır. Bunun başlıca nedenleri, bazı ülkelerde katılım bankalarının devlet garantisi olmaması, kuruluş felsefesi olarak ticari kazanç esasına dayandığı için faaliyette buldukları ülkelerin yatırım ve piyasa koşullarına göre şekillenmeleri farklı fıkhi bakış açıları gösterilebilir. Bu nedenle faizsiz bankaların standardizasyonunu sağlamak ve ortak bir yöntem geliştirmek için özellikle iki kurum öne çıkmıştır (Kızılkaya, 2012:142).

Bunlardan ilki, 1991 yılında kurulan merkezi Bahreyn’de olan AAOIFI (Accounting and Auditing Organisation of Islamic Finance Institutions) kurum, muhasebe, denetim ve yönetim konularında genel kabul görmüş Şeriat standartları oluşturmayı amaçlamaktadır (Ergeç vd., 2014:64). Günümüzde hala varlığını devam ettiren AAOIFI kâr amacı gütmeyen uluslararası özerk bir kuruluştur (Ersoy vd., 2018:96).

İkincisi ise, 2003 yılında Malezya’ da kurulan IFSB (The Islamic Financial Services Board)’ dir. Bu kurum finans, sigortacılık ve sermaye piyasası alanlarında teknik standartlar oluşturmaktadır.

Türkiye’de katılım bankalarının finansal tabloları hazırlanırken uluslararası muhasebe standartları ve tek düzen hesap planı çerçevesinde muhasebe kaydı yapılması zorunludur. AAOIFI ve IFSB standartlarının uygulanmasında ise gönüllülük esastır. Özellikle AAOIFI standartlarının dünya genelinde kabul görmesi ve bizim bu standartları zorunlu tutmamamız, uluslararası alanda yatırımcıda bir güven sorunu oluşturmaktadır (Ağkan, 2018:243).

Ayrıca faizsiz bankacılık kanununun taslak olarak hazırlanmasına rağmen, hâlen yürürlüğe girmemesi katılım bankalarının konvansiyonel bankacılık kanununa tabi olması, sistemin tam bir şeffaflık kazanmasını engellemekte ve sisteme duyulan güveni azaltmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya genelinde faizsiz finans sisteminin geleneksel bankacılık sisteminden daha hızlı bir yüzdesel artış gösterdiği görülmektedir. 2020 yılına kadar global faizsiz finans sisteminin 3,2 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir (Şekeroğlu ve Özer, 2017:20).

Hem bu büyüyen pazardan hem de ülke içindeki finans pazarından katılım bankaları ve diğer faizsiz finans kuruluşlarının yeterli payı alamadığı görülmektedir. Bunun belli başlı nedenleri vardır. Bunlardan en önemlisi katılım bankalarının 35 yıllık geçmişine rağmen toplumun büyük kısmında katılım bankaları ile geleneksel bankalar arasında bir fark olmadığı düşüncesinin olmasıdır.

Bu kurumların faizsiz bankacılık prensiplerine uygun hareket edip etmedikleri konusunda herhangi bir şüphenin kalmaması sistemin tamamen şeffaf olması için, bankacılığın tüm aşamasındaki işlemlerin hem İslami hem de genel denetim standartlarıyla denetlenmesi gerekmektedir.

Çalışmada ele alınan sorunlarla ilgili ve katılım bankalarının şeffaflığıyla ilgili bir şüphe kalmaması için, şu noktalara dikkat edilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir;

1. Hem katılım bankasının doğası gereği hem de katılım bankasına olan güvenin artması açısından, katılım bankalarındaki murabaha yöntemi ile fon kullandırmanın azaltılarak, kaynakların mudaraba ve müşareke yöntemleriyle finanse edilecek projelere aktarılması, büyük maliyetli projelerin finanse edilebilmesi içinde katılım bankalarının ödenmiş sermayelerinin artırılması gerekmektedir.

2. Vekâlet yöntemi ile yapılan murabaha işleminde bankanın müşteriyi değil, başka birisini vekil tayin etmesi müşterinin hem satıcı hem de alıcı pozisyonuna düşmesini engelleyecektir. Katılım bankalarının daha şeffaf bir yapıya kavuşması için, bu konuda da gerekli denetimlerin yapılması ve katılım bankalarının daha dikkatli olması gerektiği düşünülmektedir.

3. Katılım bankalarının murabaha işleminde kusurlu mallardaki sorumsuzluğu ve çifte vergilendirme gibi konuların çıkarılacak yeni Faizsiz Bankacılık Kanunu ile düzeltilmesi gerekir.

4. Genellikle katılım bankalarının müşterilerden mahrum kalınan kar ve gecikme cezaları adı altında aldığı tutarların enflasyon üstündeki kısmının hayır işlerinde kullanıldığı bildirilmektedir. Bu hayır işlerinde kullanılan tutarlar ile toplanan tutarların şeffaflık ilkesi gereğince denetlenmesi ve dokümanlarının kamuoyuna açıklanması gerekir.

5. Katılım bankalarında yönetici olabilmek için herhangi bir katılım bankasında belirli bir süre çalışmış olma zorunluluğunun getirilerek faizli bankacılık mantığı ile yetişen yöneticilerin faizsiz finans sistemine zarar vermesinin önüne geçilebileceği düşünülmektedir.

6. Merkezi danışma kurulu, müşterilerde ve kamuoyunda şüphe bırakmayacak şekilde katılım bankacılığı yasal altyapısını, ürün çeşitlendirmeyi, sektördeki paydaş ve çalışanlara yönelik eğitimlerini, katılım bankası personelinin vb. konuları faizsiz finans çalışma sistemine göre oluşturmalıdır.

7. Katılım bankalarının konvansiyonel bankalardan farkını yasal bir statüye kavuşturacak faizsiz finans standartları Merkezi Danışma Kurulu tarafından çıkarılmalı ve AAOIFI ve IFSB gibi uluslararası İslami standartlarla uyum seviyesi artırılarak, sistemdeki boşlukların ortadan kaldırılması sadece yurt içi değil yurt dışı yatırımcılarının da güveninin kazanılmasını sağlar.

8. Katılım bankalarının sadece genel kabul görmüş denetim standartlarına göre değil, ayrıca İslami finansal ilkelere göre de denetiminin yapılması gerekmektedir. Katılım bankalarında iç ve dış denetim yapan kişiler, İslami finans prensipleri hakkında yeterli bilgiye sahip kişilerden seçilmelidir.

9. Faizsiz bankacılık kanununun taslaktaki eksiklikleri giderilerek bir an önce yürürlüğe girmesi gerekmektedir.

10. Katılım bankacılığı sistemine yönelik olumsuz algılara neden olan unsurların tespit edilmesi, söz konusu unsurlarla ilgili olarak şeffaflığın artırılması ve kamuoyunun doğru bilgilendirilmesinin sağlanması amacıyla, sistemin felsefesini ve uygulamalarını konu alan kapsamlı bir faizsiz finansal okuryazarlığın artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

11. BDDK bünyesinde bulunan katılım bankacılığı biriminin geliştirilmesi, bu birimdeki eksiklikler giderilerek sistemin gelişmesine katkı sağlayacak hale getirilmelidir.

Buraya kadar eksik taraflarını saydığımız katılım bankacılığı, finans sistemin vazgeçilmez bir parçası ve tamamlayıcısıdır. Uygulamadaki bazı eksiklikler, yasal boşluklar ve şüphe uyandırıcı işlemler düzeltilince katılım bankacılığının çok iyi noktalara geleceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, katılım bankalarının daha şeffaf bir yapıya kavuşması, yatırımcıların bu kurumlara olan güveninin artmasını sağlayacak ve ülkemizde uzun yıllardır bankacılık sektöründen %4-%6 arasında pay alabilen katılım bankacılığının, pazar payının da artmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağkan, F. (2018). "AAOIFI Standartları ve Türkiye Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği", Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (2):235-245.
- Ahmad, S. M., (1981). Singer- Isidore; "The Jewiah Encyclopedia", Copyright 1905 VXII, Funk and Wagnails Company, London, England.
- Ahmed, S. (2006). "Islamic Banking: Finance and Insurance: A Global Overview", AS Noordeen, Kuala Lumpur, Malaysia.
- Akdemir, S. (2017). "Faizsiz Finans Kanun Taslağına Yönelik Eleştiri ve Öneriler: İslam İktisadi İlkelerine Göre Bir Değerlendirme", İslam Ekonomisi ve Finans Dergisi, 3 (2):161-186.
- Akın, C. (1986). "Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma", Kayıhan Yayınları, İstanbul.
- Aktepe, İ.E. (2012). "Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı", Tkbb Yayınları, Eğitim No: 2012 / 2013 - 02, 17-18 Kasım 2012, Kahramanmaraş.
- Akyüz, O. (2009). "Katılım Bankacılığı Atılımın Eşiğinde", Bereket Dergisi, Albaraka Türk Yayınları, 8 (22):11-15.
- Archer, S., Ahmed, R. and Karim, A. (2001). "İslamic Finance-The New Regulatory Challenge", Wiley Publishing, New York City, USA.
- Ayub, M. (2007). "Understanding İslamic Finance", British Library Cataloguing in Public Data, John Wiley ve Son Ltd., England.
- Battal, A., 2009. "Katılım Bankalarında Kırmızı Çizgiler Kalkıyor mu? Kalkmalı mı?", Aktive Bankacılık ve Finans Dergisi, 12 (62):6-17.
- Bayındır, S. (2005). "İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık", Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Bayındır, S. (2012). "Katılım Bankacılığına Giriş", Tkbb Yayınları, Eğitim No: 2011 / 2012 - 55, 26 Mayıs 2012, Konya.
- Bddk, (2018). "Danışma Kurulu Kararı", Erişim Tarihi:04.01.2019, <https://tkbbdanismakurulu.org.tr/wp-content/uploads/2018/09/BDDK-Kurul-Karari.pdf>
- Bozkurt, S. (2016). "İslami Finansın Temelleri, Araçları ve Uygulamaları", <https://tr.linkedin.com/pulse/islami-finans%C4%B1n-temelleri-ara%C3%A7lar%C4%B1-ve-uygulamalar%C4%B1-said-bozkurt> Erişim Tarihi: 10.12.2018.
- Bulut, H. Er, B. (2009). "Katılım Bankacılığında İki Yeni Finansal Teknik Önerisi: Mudaraba-Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıkları ve Mudaraba-Risk Sermayesi Yatırım Fonları", Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı", Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayın No: 1, Erkam Matbaası, İstanbul.
- Çelik, İ. (2016), "Katılım Bankaları ve Denetleme Sorunsalı", Süleyman Demirel Üniversitesi Anka- E Dergisi, 1 (1):29-43.
- Chapra U., Ahmed, H. (2002). "Corporate Governance in Islamic Financial Institutions", Islamic Development Bank, Islamic Research And Training Institute, Occasional Paper - No.6, King Fahad National Cataloging-in-Publication Data Jeddah, Saudi Arabia.
- Çürük, S. (2013). "İslami Finansın Türkiye'deki Gelişimi, Mevcut Sorunlar Ve Çözüm Önerileri", Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dereci, M. (2018). "Dünyada ve Türkiye' de Faizsiz Finans" Katılım Finans Dergisi, TKBB Yayınları, 2 (9):32-36.
- Dinç, Y. (2016). "Katılım Bankalarının Danışma Kurullarının Kurumsal Yönetim Unsuru Olarak Değerlendirmesi" İslam Ekonomisi Ve Finansı Dergisi, 2 (2):83-103
- Durmuş, A. (2012). "Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı", Tkbb Yayınları, İstanbul.
- Eken M., Öztürk N. (2018). "Finans Teorisi Kapsamında Katılım Bankacılığı ve Yeniden Yapılanma Önerisi", I. Uluslararası Sigortacılık, Bankacılık ve Finans Sempozyumu, Özet Kitapçığı, 08 Ekim 2018, İİBF 2018, 51-52, Ankara. https://www.researchgate.net/publication/327974477_Finans_Teorisi_Kapsamında_Katılım_Bankacılığı

[ligi ve Yeniden Yapılanma Onerisi Participation Banking in The Finance Theory and Suggest ion for Restructuring](#) Erişim Tarihi: 17.12.2018

- Erden, B. (2015). "Dünyada Ve Türk Finans Sektöründe Sukuk: Erzurum İli Banka Çalışanları Arasında Bir Anket Çalışması", Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Ergeç, E.H., Kaytancı, B.G. ve Toprak M. (2014). "Katılım Bankası Müşterilerinin Bankacılık Sistemi Kullanım Tercihleri: Mevduat Bankaları için İslami Bankacılık Penceresi", Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi, 6 (2):53-90.
- Ersoy M., Çatıkkaş Ö., Soytürk S. (2017). "Katılım Bankalarında Blokeli Toplu Konut Finansmanları", Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, 12 (48):1-16.
- Ersoy M., Çatıkkaş Ö., Yatbaz A. (2018). "İslami Muhasebenin Geleneksel Muhasebe ile Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi", Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi, 4 (1):96-110.
- Güney, A. (2012). "Banka İşlemleri", Beta Yayınları, İstanbul.
- Güney, N. (2015). "İslami Finansta Şeri Yönetim Uygulamaları ve Konuyla İlgili Tartışmalara Genel Bakış", Türkiye İslam İktisadi Dergisi, 2 (4):45-69.
- Iqbal, M., Ahmad, A., and Khan, T. (1998). "Challenges Facing Islamic Banking" Islamic Development Bank, Islamic Research And Training Institute, Occasional Paper – No. 1, King Fahd National Library-in-Publication Data Jeddah, Saudi Arabia.
- Kandemir C., Kandemir Ş. (2017). "Bankacılık Hileleri: Sınıflandırılması, Saptanması ve Önlenmesi", Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi, 54 (629):19-50.
- Katılım Bankaları 2016 Almanak, Türkiye Katılım Bankalar Birliği, http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Almanak_2016.pdf Erişim Tarihi: 12.12.2018.
- Kızılkaya, N. (2012). "Modern Dönemde Faizsiz Bankacılık ve Fıkhi İşleyişi", İslam Hukuku Araştırmalar Dergisi, 20:135-150.
- Kurt, İ. (2018). "The Role Of Brsa (Banking Regulation And Supervision Agency) And Participation Banking In Developing Islamic Finance In Turkey" International Congress Of Islamic Economy, Finance And Ethics, Abstract book, April, 7 - 8 2018, İSEFE, 11-12, İstanbul. https://www.isefe.org/dosyalar/arsiv/2018_1/isefe_18_ozet_bildiri.pdf Erişim Tarihi: 18.12.2018.
- Orhan, Z., (2017), "Türkiye' de İslam İktisadi ve Finansı Lisansüstü Programları Müfredatı", İkam (İslam İktisadi Araştırma Merkezi), Araştırma Notları-1, Rapor No:1, http://www.ikam.org.tr/tr/sites/default/files/yayin/pdf/turkiyede-islam-iktisadi-finansi-lisansustu-programlari-mufredati-pdf-ikam_0.pdf Erişim Tarihi: 15.12.2018.
- Orman, S. (2000). "İktisat, Tarih ve Toplum", Küre Yayınları, İstanbul.
- Özdemir M., Aslan H. (2017). "Türkiye'de İslami Finansın Dönüşümünün Ekonomi Politikliği", Seta Yayınları, İstanbul.
- Özkan, H. (2012). "Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları", Yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Özyurt, K. (2015). "Banka Kredilerine Alternatif Olarak Murabaha Modelinin İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi", Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Pehlivanlı, D. (2011). "Dünya İslami Denetleme Kurulu Uygulamaları İle Türkiye Faizsiz Bankacılık Sektörü Uygulamaları Karşılaştırması ve Türkiye Değerlendirmesi", Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 48 (552):59-67.
- Pehlivanlı, D. (2017). "Faizsiz Eko-Sistem", Katılım Dünyası Almanak 2017, Erişim Tarihi: 04.01.2019, <https://katilimdunyasi.com/almanak2017/>
- Rahman A. (2010). "Shari'ah Audit For Islamic Financial Services: The Needs and Challenges", The Journal of Muamalat and Islamic Finance Research, 7 (11):133-146.
- Sugözü, İ.H. (2017). "İslam Ekonomisi ve Adil Ekonomik Düzen", Turkish Studies Academic Journals, 12 (8):185-210.
- Şahintürk, H. (2017). "Yeni kanun büyük şans: mevduat-katılım bankaları arasında yönetici transferi istemiyoruz", Erişim Tarihi: 04.01.2019, <https://katilimdunyasi.com/2017/10/10/yeni-kanun-buyuk-sans-mevduat-katilim-bankalari-arasinda-yonetici-transferi-istemiyoruz/>
- Şekeroğlu S., Özer K. (2017). "Bankacılık Sektöründe Yükselen Değer: Katılım Bankacılığı", Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi, 4 (2):15-25.
- Tekçam, R. (2017). "Faizsiz Bankacılıkta Denetim: Türkiye İçin Model Önerisi", Doktora tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Terzi, A. (2013). "Katılım Bankacılığı: Kitaba Uymak mı?, Kitabına Uydurmak mı?", Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi 5 (9):55-76
<https://www.tbb.org.tr/faaliyetler/fiktif-islemler/istatistik/439> Erişim Tarihi: 20.04.2018.
- Trokic, A. (2015). "Islamic Accounting; History, Development and Prospects", EJIF – European Journal of Islamic Finance, 2 (3):1-5.
- Tunç, H. (2010). "Katılım Bankacılığı: Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması", Nesil Yayınları, İstanbul.
- Türker, Hülya. (2010) "İslami Finans Sisteminde Finansal Aracılık: Dünyadaki Gelişmeler Ve Sermaye Piyasasının Geliştirilmesi Açısından Türkiye İçin Öneriler", (Yeterlilik Etüdü), Sermaye Piyasası Kurulu Aracılık Faaliyetleri Dairesi, Ankara.
- TBB, (2015). "Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği Fiktif İşlem Değerlendirme Komitesinin Oluşumu, Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Tebliğ", Erişim Tarihi 04.01.2019, https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7325/ekTebliğ_02112015V3.pdf
- TBB, (2018). "Fiktif İşlem İstatistikleri 2017", Erişim Tarihi: 20.04.2018, <https://www.tbb.org.tr/faaliyetler/fiktif-islemler/istatistik/439>
- Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015 – 2025, Türkiye Katılım Bankalar Birliği, Erişim Tarihi: 12.12.2018, <http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-Strateji-Belgesi.pdf>
- Uçar, M. (2001). "Türkiye'de – Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri", Fey Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Yanık, R. ve Sümer, S. (2017). "Kamu Katılım Bankacılığının Bankacılık Sektörüne Beklenen Etkileri", Turkish Studies Academic Journals, 12 (31):427-448.
- Zerka, M. A. ve Neccar, M.A. (2011). "İslam Düşüncesinde Ekonomi, Banka ve Sigorta", (Çev. Hayrettin Karaman, İz Yayıncılık, İstanbul.